

Riksantikvaren

Postboks 8196 Dep.
0034 OSLO

Vår ref: 24/5593-3

Deres ref:

Dato: 06.06.2024

Svar på høring av Riksantikvarens håndverksstrategi

Kulturdirektoratet er en underliggende etat i Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) og har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk og bidra til at kunst og kultur skapes, bevares, dokumenteres og gjøres tilgjengelig for flest mulig. Direktoratet er rådgiver for staten i kulturspørsmål og produserer kunnskap som faglig grunnlag for kulturpolitiske beslutninger.

Seksjon for kulturarv og museum i Kulturdirektoratet har hovedansvar for utvikling av museumssektoren i Det nasjonale museumsnettverket som mottar statlige driftstilskudd fra KUD.

Som nasjonal koordinator for 2003-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven har Kulturdirektoratet ansvaret for å implementere konvensjonen på nasjonalt nivå. Dette er særlig relevant for håndverksstrategien, ettersom tradisjonshåndverk utgjør ett av områdene i konvensjonen.

Vi viser til høringsbrevet der Riksantikvaren er spesielt interessert i tilbakemeldinger på om satsingene og målsettingene for strategien er riktige og relevante. Kulturdirektoratet har bidratt inn i styringsgruppen for strategien, og vi ser at mange av våre innspill er ivaretatt gjennom dette arbeidet. Vi ønsker allikevel å fremheve noen områder i strategien som med fordel kan tydeliggjøres:

Museenes samfunnsrolle bør utdypes

De 61 museene i Det nasjonale museumsnettverket forvalter kulturhistoriske verdifulle bygninger, teknisk-industrielle anlegg og fartøy, samt kulturmiljø som også faller under kulturmiljøforvaltningen. Vi vil påpeke at museene er leverandører av kunnskap, samt viktige møtesteder og dialoginstitusjoner i sine lokalsamfunn i tillegg til å være regionale og nasjonale kompetansesenter. Den komplekse kunnskapen museene sitter på kunne ha vært tydeligere omtalt i strategien.

Vi savner også en tydeligere omtale av tradisjonsbærere som en viktig ressurs innen tradisjonshåndverk og spesielt koblet sammen med museene som sosial møteplass for kunnskapsdeling. Museene har et stort handlingsrom for å sette i gang ikke-formelle utdanningsforløp slik som kurs og seminarer som omhandler både bygnings- og fartøyvern, og de tradisjonelle håndverksfagene. I tillegg til kurs og seminar vil den uformelle opplæringen i det daglige arbeidet være sentralt i videreføring av kunnskap. Museenes krav til dokumentasjon er også viktig bidrag i arbeidet med å videreføre kunnskapen for framtida.

Kulturdirektoratet erkjenner at det er en betydelig mangel på håndverkere i Nord-Norge, noe som gjør samiske kulturminner spesielt utsatte. Det burde derfor være en enda tydeligere strategi rundt vern og videreføring av samiske og nasjonale minoriteters håndverkskunnskap.

Kulturdirektoratet vil minne om at kulturhistoriske bygninger som forvaltes i museenes permanente samlinger har gjennomgått en sammensatt verdivurdering.¹ Vi mener at det kan fremheves bedre i strategien at kulturhistoriske verneverdige bygninger forvaltes av museer og at bygninger som er en del av museenes permanente samlinger har et sterkt vern basert på ICOMs definisjon av museer og de etiske retningslinjene.²

Økonomiske virkemidler

I forbindelse med Bygningsvernundersøkelsen (2019) ble det foretatt en undersøkelse om kompetanse og personellressurser knyttet til vedlikehold og behov museene har for håndverkere. Svarene viser at museene bruker nær 300 årsverk og det er behov for ytterligere 200 årsverk for å gjennomføre det løpende vedlikeholdet på bygningsmassen. Museene benytter både faglærte og ikke-faglærte bygningshåndverkere for å utføre vedlikeholdet. Museene har faste, midlertidige og innleide ansatte håndverkere i tillegg til frivillige.

Fra museumsstatistikken 2023 kan vi se at det fortsatt er utfordringer med mangel på håndverkskompetanse, hvor det kommer fram at museene i stor grad er avhengige av prosjektmidler for å kunne sette i stand og vedlikeholde den kulturhistoriske bygningsmassen. Behovet dekkes ikke av de offentlige driftsmidlene. Videre ser vi at det kan bli utfordringer med å dekke behov for istandsetting av kulturhistoriske bygninger og anlegg med dagens tilgang på håndverkerressurser og kompetanse, dette gjelder både for kulturhistoriske verdifulle kirkebygg, kulturhistoriske bygninger i museenes forvaltning og fredete bygninger og anlegg i privat eie.

Museene har utfordringer med å få de kulturhistoriske bygningene på vedlikeholdsnivå innenfor driftsbudsjettet og flere er avhengige av prosjektmidler for å ivareta bygningssamlingene. Museene i Det nasjonale museumsnettverket forvalter 966 fredete bygninger på samfunnets vegne. I kulturminnelovens §§16 og 17 kan eiere og forvaltere av fredete bygninger bli stilt til ansvar eller måtte ta kostnaden ved et evt. pålegg om istandsetting, og dette kan i ytterste konsekvens bety at museene velger å avhende fredete bygninger i sine samlinger. Kulturdirektoratet savner derfor en refleksjon over ansvaret ved å være fredningsmyndighet og utfordringene ved at de økonomiske virkemidlene som skal sørge for at de fredete bygningene blir bevart er avhengig av eierskap eller forvaltningsnivå.

¹ <https://www.kulturdirektoratet.no/web/guest/vis-publikasjon/-/publikasjon-prioriteringer-i-bygningssamlinger>

² <http://norskicom.no/det-etiske-regleverk/>

For å kunne imøtekomme det samlede behovet mener Kulturdirektoratet at det er nødvendig å supplere med midler til rekruttering innenfor håndverksfagene og til istandsetting og vedlikehold av de kulturhistoriske bygningene i museenes forvaltning.

Oppsummerende innspill

Kulturdirektoratet ser det som positivt at museene og den siste museumsmeldinga trekkes fram i strategien. Videre ser vi det som positivt at immateriell kunnskap omtales og at strategien er forankret i internasjonale rammeverk, slik som ILO-konvensjonen, Rammekonvensjonen for nasjonale minoriteter og Faro-konvensjonen. Vi ønsker å anerkjenne Riksantikvarens innsats med en god og inkluderende prosess rundt arbeidet med håndverksstrategi.

Håndverksstrategien kan gi en fyldigere omtale av museenes som kunnskapsinstitusjoner, en tydeligere strategi rundt hvordan Riksantikvaren vil jobbe med urfolk og nasjonale minoriteter, og hvordan tradisjonsbærerne og deres kunnskap kan inkluderes. I handlingsplanen bør Riksantikvaren være tydeligere på å inkludere aktørene selv.

I oppfølgingen av strategien vil vi understreke at det er viktig at Kulturdirektoratet er påkoblet det videre arbeidet. Vi har god oversikt over museumsfeltet og fra arbeidet med immateriell kulturarv, samt gjennom systematisk arbeid opp mot samisk kulturarv og nasjonale minoriteter gjennom mange år.

Med hilsen

Inga-Lill Sundset

seksjonsleder

Katrine Brekke

seniorrådgiver

Godkjent og ekspedert elektronisk